

Farida Fahmy:
A Reda-társulat munkásságának hatása a
művészetre

4. rész
Terepmunka
**A helyi hagyományos¹ táncok színpadi
adaptációja**

Fordította: Eszter-Maura

A helyi hagyományos táncok, táncos események kutatása

Mindenekelőtt ki kell emelnem: nem lehet tudni, hogy azok a táncos szokások, amelyeket több mint 50 évvel ezelőtt kutattunk és dokumentáltunk, még mindig élnek-e eredeti helyükön: Egyiptom minden tartományában történtek társadalmi, kulturális és demográfiai változások. A vidéki helyszínek fokozatos

¹ Az eredeti cikk megkülönbözteti az „eredeti/őshonos” (indigenous) és a kultúrák keveredése nyomán később létrejött „hagyományos” (traditional) táncokat. A kortárs kulturális antropológia és ennek megfelelően a magyar néptánc kutatási szaknyelv azon elv alapján, mely szerint minden társadalom és kultúra folyamatosan változik és keveredik azonban nem tesz ilyen különbséget, így a fordításban egységesen a „helyi hagyományos táncok” kifejezést használom. (A fordító megjegyzése)

városiasodása megváltoztatta a lakosság megélhetési forrásait; a televízió, a videó és a műholdas műsorszórás, valamint a közösségi média elterjedése hatására pedig az emberek másképp töltik szabadidejüket.

Egyiptom számos különböző kultúrrégióval rendelkezik: ilyen a beduinok-lakta Nyugati- és Keleti-sivatag, a Nílus-deltavidék, Felső-Egyiptom északi és déli régiója, Núbia, a Vörös-tenger partvidéke, a Sínai-félsziget, a Vádi al-Dzsadíd, valamint az oázisok, például Szíva, Dakhla és Kharga. Az egyes területek változatos zenei és táncos hagyományokkal rendelkeznek. A tánc a vallási és világi események, nyilvános és zárt körben tartott ünnepek része. Fontos szerepet kap az olyan kiemelt ünnepélyeken, mint az esküvők, körülmetélések és más események. Egyes távoli területeken a temetési szertartások részét is képezik táncnak is nevezhető mozgásformák.

Terepmunka: táncanyaggyűjtés Mahmoud Reda színpadi adaptációihoz

Mind Mahmoud Redát, mind engem a tánc iránti szenvedély vezérel. Mahmoud Reda koreográfusi fejlődésének egy fontos szakaszában 1965 és 1967 között tanulmányutakat szervezett Egyiptom különböző területeire, hogy anyagot gyűjtsön a későbbi előadásaihoz szükséges koreográfusi munkához. Célja nem az volt, hogy a helyi táncos hagyományokat és eseményeket, melyeknek tanúja volt, valamilyen néprajzi kutatáshoz használja fel: színpadi adaptációi soha nem a látott és dokumentált táncok másolatai voltak. Az összegyűjtött anyagokból elsősorban ihletet kívánt meríteni, illetve fel akarta tárni, milyen lehetőségek rejtőznek a helyi hagyományos táncokban a színpadi tánc szemszögéből.

Minden tanulmányútra magunkkal vittük a társulat néhány alapító tagját, férfiakat és nőket egyaránt. Mahmoud Reda úgy vélte, táncosai a dokumentáció folyamatából is tanulni fognak. Ennek része volt az emberekkel való közvetlen kapcsolat is. Fontos tapasztalatot nyújtott, hogy részt vehettünk e táncokban és táncos eseményekben nemcsak azért, hogy megtanulhassuk magukat a tánclépéseket, hanem azért is, hogy megérezzük az egyes táncok stílusát és a hozzájuk kapcsolódó események jellegét. Később áttekintettük, elemeztük és dokumentáltuk az egyes táncok legfontosabb elemeit.

Sajnos Mahmoud Reda arra irányuló erőfeszítései, hogy táncosait, betekintést nyújtva saját munka folyamataiba, kutatni is megtanítsa, hiábavalónak bizonyultak. A társulat egyetlen tagja sem folytatta Mahmoud Reda kutatói munkásságát, pedig Egyiptom számos területének hagyományai feltáratlanok maradtak. A táncosok inkább úgy döntöttek, hogy újrahasználják, amit magukra szedtek Mahmoud Reda koreográfiáiból és tanítási módszereiből, és szállodákban vagy üdülőhelyeken adnak elő, vagy épp külföldön tanítanak.

A tanulmányutakat számos különböző módon: írásban, fényképeken, hangfelvételeken és nagy ritkán 8 mm-es filmen is dokumentáltuk. Mivel akkoriban nehezen lehetett fejlett fényképezési eszközökhöz jutni, az éjszakai eseményeken nem tudtunk fényképezni. Az egyik legemlékezetesebb ilyen eseményre a Sínai-félsziget északi részén lévő el-Dahijában került sor. Bár nem volt lehetőségünk fényképezni, oly sok év után még mindig tisztán emlékszem rá: nem könnyen felejt el az ember, ha saját eredeti helyükön vehet részt egy ilyen táncos eseményen.

A tanulmányutak során feljegyeztük, milyen hangszerek használatosak az egyes régiókban, továbbá tanulmányoztuk a korábban ismeretlen, változatos ritmusokat is. Mivel az egyes tájakon más és más dialektust beszélnek, a dalokat felvettük, és szövegüket később értelmeztük. A hagyományos népdalokat később a színpadon is mindig eredeti dialektusukban adtuk elő. Tanulmányoztuk és feljegyeztük továbbá a viseleteket és ékszereket is; időnként a helyiek megtanítottak egyes öltözékek és kiegészítők viseletére is.

Egyes egyiptomi közösségekben a férfi kutatóknak nem volt lehetőségük megfigyelni a nők táncait. Ilyenkor én látogattam meg őket lakrészeikben, hangfelvételen rögzítettem dalaikat és megtanultam táncaikat. Más esetekben a gyerekek utánozták anyjuk táncait, és megmutatták, hogyan viselik hagyományos öltözetüket.

Minden táncot annak megfelelően dolgozunk át, hogy milyen lehetőségeket nyújtott: egyes táncok változatos mozgáskincessel rendelkeznek, míg mások előadásához több művészi szabadsággal kellett élnünk, innovatív, ám koherens módon kiegészítve az alapmozdulatokat. Megtartottuk és egyes esetekben kiegészítettük az egyes táncok tipikus térbeli elrendezését. A táncok egyes részeiben kevesebb ritmikus tapskíséretet használtunk, míg más, fontos tapsolt ritmusokat továbbdolgoztunk.

Mahmoud Reda kellő kulturális érzékenységgel rendelkezett ahhoz, hogy felmérje a meglátogatott régiók társadalmi szabályainak jelentőségét. Koreográfiái megfelelték a helyi szokásoknak: a színpadon is megtartotta az egyes hagyományos táncos eseményeken a nők és férfiak között szokásos távolságokat, illetve egymáshoz való viszonyukat. Amikor néhány esetben táncosnőket is szerepeltetett alapvetően férfi táncokban, az illendőség szabályainak megfelelően tette, és az egyiptomi társadalom nagyobb része el is fogadta azt.

A tanulmányutak változatos mozdulatkinccsel szolgáltak, amely a táncórák anyagának is részévé vált. Mahmud Reda nagyobb művészi szabadsággal élt, amikor olyan hagyományos táncokat vitt színpadra, amelyek eredetileg nem különösebben változatosak, ugyanakkor megőrizte az eredeti tánc kereteit és esztétikai jellegét. Más táncok, amelyek sajátos és változatos mozdulatkinccsel rendelkeztek, közvetlen inspirációforrásként szolgáltak.

E cikknek nem célja részletesen elemezni minden egyes olyan táncot és eseményt, amelyet színpadra vittünk. Inkább áttekintést kívánok nyújtani a Reda-társulat által folytatott kutatásról, amelyet az Egyiptom különböző kormányzóságaiba tett utazásaink során folytattunk. Az általunk kutatott táncok közül nem több is első helyezést nyert jelentős nemzetközi folkfesztiválokon.
